

ולכן אף הממלא לאחר מבור של הפקר אין אותו אדם קונה את ההפקר, אלא הממלא הוא שקונה.⁽¹³⁾

ומר רב נחמן סבר: בירא דשותפי הוא, לא הפקירוהו בניי בבל אלא נתנוהו לכל ישראל שיהיו שותפין בו, "וכשומר זה לחבירו למלאות לו מחלקו והלך בשליחותו"⁽¹⁴⁾ נעשה שלוחו ואין זה מגביה מציאה לחבירו", [לשון רש"י].⁽¹⁵⁾

איתיביה רבא לרב נחמן: ראובן שאמר לחבירו שמעון: הריני עליך חרם, הרי המודר [שמעון] אסור בהנאה מחפציו של ראובן, כי כך מתפרשים דבריו של ראובן: ממוני אסור בהנאה עליך כחומי בדק הבית.

לט-ב ואם אמר ראובן: הרי אתה עלי חרם, מתפרשים דבריו: ממון שמעון יהא אסור עלי כחרם, ולכן הנודר [ראובן] אסור בהנאה מחפציו של שמעון.

ואם אמר: הריני עליך חרם ואתה עלי, שניהם אסורין זה בזה בהנאה.

ומותרין שניהם בהנאה מהחפצים של עולי בבל המפורטים בהמשך, ואין חשובה הנאתם כהנאה זה מזה.

ואסורין שניהם בהנאה מחפצים של אותה העיר, שהרי שותפין הם בחפצים אלו, והשותפין שנדרו הנאה זה מזה אסורים בהנאה ממה שהם שותפים בו.

ומפרשת המשנה:

ואלו הן דברים של עולי בבל:

הר הבית הלשכות והעזרות, ובור של אמצע הדרך הוא בור של עולי בבל שנזכר במשנתנו.

13. הטעם שהמגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו, כתב רש"י משום שהתופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים לא קנה, ואף כאן חב הוא לאחרים הרוצים לזכות מן ההפקר.

14. ברש"י בבא מציעא י א ד"ה לא קנה, מבואר, שאם עשה הנושה את חבירו שליה לתפוס לו משל בעל חובו, קנה הנושה.

ולפי זה צריכים ביאור דברי רש"י כאן שכתב, שמחלוקת רב ששת ורב נחמן מיירי, שהיה הממלא שלוחו של מי שנתמלאו לו, שהרי אם כן למה אמרו בסוגייתנו שאינו קונה משום שהמגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו, והרי הטעם הוא משום שהתופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים לא קנה, וכמו שכתב רש"י לעיל, וכיון שבשליחותו הלך הרי אין זה מגביה

מציאה לחבירו.

15. לדעת רב נחמן: מה שכל אחד ממלא ומוליכו עמו דנין אנו מדין "יש ברירה" שמחלקו הוא ממלא, רשב"א ומאירי.

והנה ברש"י במשנה כתב הטעם שהוא כרגלי הממלא משום ש"יש ברירה להחמיר".

ואמנם זה אינו אלא לפי מאן דסבירא ליה בירא דהפקירא הוא, שלפי זה אם לא תאמר ברירה יהיה מותר להוליך בכל מקום שהוא כיון דחפצי הפקר אינם קונים שביתה, וכמו שכתב רש"י במשנה, נמצא על ידי ברירה אנו מחמירים לאסור להוליכו חוץ לרגלי הממלא.

אבל לדעת רב נחמן אינו ברירה להחמיר אלא להקל, כי בלאו "ברירה" יהיה אסור להוליך כרגלי הממלא שהרי אף של אחרים היא; ולדעת

כי אין זו הנאת שותף מחבירו מפני שאנו אומרים מדין ברירה על כל אחד שממלא:

מר מדידיה קא ממלא ומר מדידיה קא ממלא, כל אחד ממלא מחלקו המבורר לו מן השמים, ואין האחד ממלא מחלקו של חבירו.

ומתמהת הגמרא על התירוץ על שיטת רב נחמן, שיש חילוק בין מילוי לרחיצה מדין ברירה:

וכי סבר רב נחמן יש ברירה?! (3)

והתנן:

א. שותפות של אחים במה שירשו כאחד תיתכן בשני אופנים:

האחד: שנשתתפו אחר שחלקו את ירושת אביהם.

ואלו הן של אותה העיר: הרחבה ובית המרחץ ובית הכנסת.

הרי למדנו שהנהנה מבור של אמצע הדרך אין חשובה הנאתו כהנאה מכל ישראל, ולכן מותר הוא בהנאתו.

ואי אמרת בור של עולי בבל בירא דשותפי הוא וכשיטת רב נחמן, אמאי מותר מי שאסור בהנאת חבירו ליהנות מן הבור?!

והרי כיון ששותפים הם, התנן: השותפין שנדרו הנאה זה מזה אסורים ליכנס לחצר של שניהם ולרחוץ בבור. (1)

ומשנינן: לרחוץ בבור הכי נמוי שאסורים הם ואפילו בבור של עולי בבל כיון ששותפים הם. (2)

והכא במשנת "הריני עליך חרם" במאי עסקינן, שאין רוחצין בבור אלא למלאות מן הבור של עולי בבל ורק לתשמיש זה הותרו,

אסורין.

וראה עוד בזה ב"חידושי המאירי".

2. בפשוטו משמע שרב נחמן הוא שהשיב כן לרבא שהקשה לו.

ותמה הרשב"א: הרי במסקנא מבואר בגמרא, שרב נחמן לא סבירא ליה בירא דשותפי היא, אלא מודה שבירא דהפקירא היא, ואם כן מה הוא זה שהשיב כאן רב נחמן גופיה לפי הבנת רבא בדבריו ש"בירא דשותפי היא"?!
 וכתב: לטעמיה קמהדר ליה, ולחדודי לרבא הוא דבעי, וכדאמרין בעלמא: רבה לחדודי לאביי הוא דבעא.

3. מלשון הגמרא היה משמע לכאורה, כי לשיטת רב נחמן לא הוצרכנו לדין ברירה אלא

רב נחמן, על כרחך טעם המשנה משום שיש ברירה ואפילו להקל.

1. כתבו התוספות: מגופיה הוי מצי למידק שהשותפין אסורין, שהרי אסר בית הכסא ובית המרחץ מטעם שותפין, אלא זאת פשוט יותר.

והמאירי כתב ב"בית הבחירה": נראה לי מפני שלא נתפרסם הטעם שמדין שותפות יהא נאסר, ונתירא שמא יגלגל עליו טעם אחר שלא מטעם שותפות ואלמה לטעמיה דבור של עולי בבל מותר לשני המודרים מאיזה טעם שיהיה ואי שותפי ניהו הוה אסור.

ובעל המאור כתב: לא מצי מקשי מרחוב ובית הכנסת, דאיכא למימר: דילמא שאני התם, כיון דלית בהו בכל הני דין חלוקה, לא אמרינן כל חד וחד מדידיה קא מתהני, ומשום הכי

השני: עדיין לא חלקו את ירושת אביהם ושותפים הם בה, והיא נקראת "תפוסת הבית".

ומשנתנו מפרשת את חילוקי הדינים שבין השותפויות לענין קלבון של מחצית השקל וחייב מעשר בהמה מבהמות השותפין.

ב. מצוה מן התורה לתת מחצית השקל בכל שנה עבור קרבנות ציבור; וחייבו חכמים להוסיף "קלבון" היא מעה קטנה על מחצית השקל, בין שנותן כל אחד מחצית השקל ובין שנותנין שנים כאחד שקל שלם.

ג. האב ששקל בשביל שני בניו שקל שלם אינו חייב בקלבון כלל.

ד. האחים שעדיין לא חלקו את ירושת אביהם, הרי אלו פטורים מן הקלבון.

ה. חלקו, וחזרו ונשתתפו, הרי אלו חייבין בקלבון.

ו. חייב אדם להפריש מבהמותיו הנולדים לו בכל שנה מעשר בהמה.

ז. עדר של שותפין אינו חייב במעשר בהמה.

ח. ירשו האחים ירושה מאביהם ועדיין לא חלקו ושותפים הם בה, הרי אלו חייבים במעשר בהמה.

ט. חלקו, וחזרו ונשתתפו, הרי אלו פטורים ממעשר בהמה.

נמצא דין האחין השותפין:

כשחייבין בקלבון כלומר: שסוג שותפותן היא כזו שחייבין בקלבון, והיינו, שנשתתפו אחר שחלקו את ירושת אביהם, הרי אלו **פטורין ממעשר בהמה.**

וכשחייבין במעשר בהמה, כגון שעדיין לא חלקו את הירושה, הרי אלו **פטורין מן הקלבון.**

ואמר רב ענן: לא שנו במשנה שאם חזרו ונשתתפו אחר שחלקו אין שותפתם חוזרת להיות "תפוסת הבית" להיפטר מן הקלבון ולהתחייב במעשר בהמה:

אלא כשחלקו גדיים כנגד טלאים וטלאים כנגד גדיים, הואיל ואי אתה יכול לומר שבשעת חלוקה הגיע לכל אחד חלקו הראוי לו, כי אי אפשר שזה ירש טלאים וזה ירש גדיים, ואם כן מתחלה לקוחות הן זה מזה, ונמצאת שותפותן שותפות בעלמא.

אבל חלקו גדיים כנגד גדיים וטלאים כנגד טלאים, אומר: זהו חלקו המגיעו משעיה ראשונה לבד, הואיל ו"יש ברירה" לדעת רב ענן, ואף אחר חלוקתם שם "יורשים" עליהם, וכשחזרו ונשתתפו חזרה "תפוסת הבית" למקומה; והרי הם פטורים מן הקלבון וחייבים במעשר בהמה.

ורב נחמן אומר: אפילו חלקו גדיים כנגד גדיים וטלאים כנגד טלאים — אין אומר זה

שותפין הוא, אם אין ברירה נמצא הממלא מולך את של חבריו חוץ לתחומו, ועל כרחך מטעם ברירה וכמו שכתבו הרשב"א והמאירי שהובאו בהערה לעיל.

משום מודר הנאה, אבל לענין תחומין אין צריך להגיע לדין ברירה ומכל מקום הרי הוא כרגלי הממלא וכמבואר במשנתנו.

אמנם זה אינו, שהרי כיון דלרב נחמן בור של

אלא — כך הוא ביאור שיטתם — דבולי
עלמא בירא דהפקירא היא. (5)

והכא [ב"ח] במגביה מציאה לחבירו קא
מיפלגי, כלומר: אם אומרים, הואיל ולא קנה
מי שהגביהו עבורו — שהרי המגביה
מציאה לחבירו לא קנה חבירו — שוב
ממילא קנאו המגביה עצמו, או לא [רש"י]:

מר — רב ששת — סבר: קנה המגביה ואף
כאן קנאו הממלא, ולפיכך הרי הן כרגליו.

חלקו המגיעו משעה ראשונה לכך מפני
ש"אין ברירה", נמצא, כי משעת חלוקתם
אין שם "יורשים" עליהם אלא "לקוחות",
ומשחזרו ונשתתפו אין זו אלא כשאר
שותפות בעלמא, והרי הם חייבים בקלכון
ופטורים ממעשר בהמה.

הרי למדנו שלדעת רב נחמן "אין ברירה",
ונסתר תירוץ הגמרא בשיטת רב נחמן. (4)

ומכח קושיא זו חוזרת בה הגמרא מהפירוש
שאמרנו בביאור מחלוקת רב ששת ורב נחמן
במילא מים ונתן לחבירו.

ברירה במעשר בהמה שהובאו בהערה הבאה].
ואם כן תיקשי, שהיה להגמרא להקשות מיד
על דברי רב נחמן שאמר בירא דשותפי היא
ומותר להוליך את המים כרגלי הממלא מדין
ברירה, מדבריו כאן שסובר אין ברירה!?

5. הקשו האחרונים: אפילו בירא דהפקירא היא,
תיקשי מדברי רב נחמן שהביאה הגמרא, שהרי
אפילו אם בירא דהפקירא היא עדיין צריכים אנו
[לשיטת רש"י] לדין ברירה וכמבואר ברש"י
במשנה, והרי רב נחמן סבר: אין ברירה; ואף
שכתב רש"י במשנה ד"יש ברירה להחמיר", הרי
רב נחמן סבר אין ברירה אפילו להקל, שהרי
פוטר הוא ממעשר בהמה מכח "אין ברירה"!
והמהרש"א במשנה, כתב: דגבי מעשר בהמה
אין אומרים ברירה "להחמיר", כיון דהיא חומרא
דאתי לידי קולא לפוטרו מקלכון.

והרש"ש הביא סברות נוספות שלא להחמיר
במעשר בהמה, אם משום שהוא חולין בעזרה,
אם משום שיש לגזור דילמא אתי לעשר מן
הפטור על החיוב, אם משום ד"עשירי ודאי אמר
רחמנא ולא עשירי ספק".

וראה גם מהר"ם שיף במשנה, ובמה שכתב
עליו בביאור שם.

ולכאורה צריך לפרש, כי רק לענין נדרים
שהוא מדאורייתא בזה הוא שדנה הגמרא אם
לרב נחמן יש ברירה או לא, אבל בתחומין שהן
מדרבנן ניחא להגמרא לומר דלרב נחמן יש
ברירה [וכעין חילוק הגמרא לעיל לו ב], אלא
שיש מקום עיון בזה בהמשך הגמרא, וכפי
שיתבאר בהערה לקמן.

4. צריך ביאור, שמלשון הסוגיא נראה שכל
פלפול זה בדעת רב נחמן אינו אלא מכח
הקושיא בדין נדרים, אבל על עיקר דברי רב
נחמן שאמר "בירא דשותפי היא" לא קשה,
ונתבאר לעיל משום שתחומין דרבנן ובהם יש
ברירה.

ואם כן צריך ביאור, שהרי מכאן מוכח כי
אפילו בקלכון דרבנן אין ברירה לדעת רב נחמן.
[ובפשטו, אף ממה שאמר רב נחמן, גבי
מעשר בהמה שהוא מדאורייתא ד"אין ברירה",
מוכח שהוא סובר אין ברירה אפילו בדרבנן; כי
הרי הטעם שיש ברירה בדרבנן [ראה בהערות לו
ב בזה], הוא משום שאנו מקילים בדרבנן
ומחמירים בדאורייתא, אבל אי אפשר שנאמר
"אין ברירה" להקל בדאורייתא ולפוטרו ממעשר
בהמה; וראה היטב במה שכתבו האחרונים בדין

ומר – רב נחמן – סבר: לא קנה המגביה הואיל ולא נתכוין לזכות לעצמו [אלא לחבירו], ואף כאן לא קנה המגביה את המים, וכיון שלא קנאו המגביה הרי כשהגיעו המים לידי מי שנתמלאו לו, קנהו, והרי הן כרגליו.⁽⁶⁾

מתניתין:

מי שהיו פירותיו בעיר אחרת חוץ לתחומו, וערכו בני אותה העיר עירוב תחומין כדי לבא אצלו [ב"ח], הרי אלו לא יביאו לו את פירותיו, שהרי הן כרגליו והוא אינו יכול לילך אלא בתחום ביתו בלבד, נמצאו הפירות שמחוץ לתחום ביתו אסורים בהזזה כל שהיא, כדין פירות שיצאו חוץ לתחום.

ואם ערב אף הוא כדי ללכת לאותה עיר, פירותיו כמזוהו שמותר להוליכן בין שני הערים, ויכולים בני אותה העיר להביאם אצלו.

מי שזימן אצלו אורחים הגרים מחוץ לתחום n-א העיר, אלא שבאו על ידי עירוב תחומין, הרי אלו האורחים לא יוליכו בידם מנות מבית המארח לעירם, שהרי המנות הם כרגלי המארח, ואסור להוציאם מחוץ לתחומו.

אלא אם כן זכה להם המארח לאורחים מנותיהם [על ידי אחר שעשה קנין עבורם] מערב יום טוב, וקנו המנות שביתה כרגלי האורחים, שהרי שלהם הן.⁽¹⁾

גמרא:

אתמר: המפקיד פירות אצל חבירו:

שחב לאחרים, אבל בבור של מים אינו חב לאחרים, כיון שיש בבור הרבה מים ויכולים אחרים למלאות, וראה עוד בדבריהם. רב ששת סבר: אף בבור לא קנה חבירו, וכיון שלא קנה חבירו קנה הממלא. ובשם רבינו תם כתבו לקיים גירסת הספרים: רב ששת סבר: קנה חבירו, ומכל מקום הרי הן כרגלי הממלא, מפני שהגבתו לחבירו מועילה [לדעת רב ששת] משום "מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה", וכיון שמכח הממלא זכה מי שנתמלאו לו, הרי המים כרגלי הממלא. רב נחמן סבר: לא קנה חבירו, ואמנם אף המגביה לא קנאו כיון שלא נתכוין לזכות בו, וכשהגיעו המים לידי מי שנתמלאו לו זכה בהם והרי הם כרגליו.

1. הקשו התוספות: למה לי "זכה להן", והרי אפילו אם רק בירר המארח חלקו של כל אחד, יש לנו לומר שיהיו המנות כרגלי האורחים,

6. בפשוטו, פירוש הגמרא אינו כפירוש רש"י, אלא שנחלקו אם המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו או לא, ורב נחמן סבר: קנה חבירו, ולפיכך הרי הן כרגליו מי שנתמלאו לו, ורב ששת סבר: לא קנה חבירו, וממילא קנה הממלא והרי הן כרגליו.

אלא שהכריחו לרש"י לפרש אחרת, משום דרב נחמן הרי סבר בבבא מציעא י א: המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו.

ומכח קושיא זו שינה רש"י את הגירסא שהיתה לפניו [ומשמעותה כפירוש שדחה רש"י]: במגביה מציאה לחבירו קנה חבירו קא מיפלגי, וגרס: במגביה מציאה לחבירו קא מיפלגי.

והתוספות כתבו בשם רשב"ם לקיים גירסת הספרים.

רב נחמן סבר: קנה חבירו בבור של מים, כי לא אמרינן לא קנה חבירו, אלא במגביה "מציאה" כיון שהוא תופס לבעל חוב במקום